

општине чачанске за обављање овог посла у Чачку. Суд је од понуђача тражио *да се варош Чачак који је реулисан и нивелисан, њремери и њочасни њлан у једну целину извршии*.³ Овај њочасни њлан је представљао подлогу за израду новог регулационог плана Чачка који су 1893. године израдили инжењери Светозар Јовановић и Станислав Кучевски (сл. 1).⁴ Нови план је много утицао на даљи развој и изградњу насеља не само до краја XIX, већ и почетком XX века, све до балканских и Првог светског рата. Међутим, због брзог развоја града у њему су се већ почетком XX века јавили и озбиљни недостаци и одступања која су негативно утицала на уређење града. Један од крупних недостатака је и тај што овим њиме није била предвиђена изградња железничке пруге и железничке станице. Оне су подигнуте на простору који није био дефинисан овим планом, а на насипу где се раније налазило старо корито Мораве. Он је имао и других недостатака (насеље се брзо развијало и ширило ван простора обухваћеног планом), а посебно у источном и јужном делу града. Да би се тај проблем решио били су потребни или његово усклађивање и измена или израда новог плана. Међутим, бурни догађаји почетком XX века (балкански и Први светски рат) то нису дозволили.

ПЕРИОД ИЗМЕЂУ ДВА РАТА

Град Чачак се одмах после завршетка Првог светског рата борио са бројним проблемима, па у то време није било ни услова, али ни реалних могућности да се приступи изради новог регулационог плана. Насеље је и у овом периоду наставило да се гради по старом Регулационом плану из 1893.

[3] Оглас суда општине чачанске за избор понуђача за премер вароши Чачка и израду почасног плана, *Српске новине*, 5. јуни 1888. године.

[4] Милош Радовановић, „Чачак на регулационом плану из 1893. године”, *Зборник радова Народної музеја XXII* (Чачак, 1993), 237-245.

године, премда је он у многим елементима био превазиђен, па су због тога настајали бројни проблеми у изградњи града. Поред овог коришћен је и план детаљне регулације вароши који је израђен одмах после усвајања Регулационог плана 1893. године, али ни он није много помогао у решавању урбанистичких проблема.

Ови планови су омогућили правилан развој и изградњу вароши само до почетка XX века и изградње железничке пруге и касарне, када је дошло до значајних одступања од плана. Њиме нису били предвиђени многи објекти и улице који су саграђени, јер се град ширио посебно у источном и југоисточном делу око пруге, болнице и касарне. То је захтевало или озбиљнију измену постојећег или израду новог плана, а за то све до друге половине тридесетих година прошлог века није било услова. Проблеми су били бројни и велики: од недостатка финансијских средстава, геодетских подлога, преко кадрова, до несхватања значаја израде новог плана.

Тако је и даље настављено коришћење старог плана што је стварало велике проблеме и стручним службама и грађанима, јер је постојао велики раскорак између стварних потреба и предвиђених могућности. Стари планови су били не само превазиђени, већ су многи њихови делови били изгубљени или уништени.

Тако из једног извештаја градског инжењера Исидора Јањића из 1934. године сазнајемо да је по преузимању дужности примио: један примерак Регулационог плана вароши Чачак из 1893. године на хамеру у размери 1:2500, један примерак детаљног Регулационог плана на платну у размери 1:500 и један катастарски снимак вароши без датума и размере који је оверио професор геодетске школе Андоновић. Јањић у свом извештају наводи да му је предата и једна копија детаљног Регулационог плана која обухвата само западни део вароши од

линије Марвене и Мале пијаце и Обилићевог улице, што ствара велике проблеме у регулацији и издавању дозвола, јер један број грађана оспорава његову регуларност. Зато моли да се други део овог плана потражи у архиви или благајни Градског поглаварства.⁵

Посебно велики проблеми у изградњи града настали су тридесетих година XX века због недостатка регулационог плана, када је дошло до наглог развоја насеља, нарочито у правцима ка западу и истоку. То сазнајемо из једног дописа који је градски инжењер Јањић упутио Поглаварству града Чачка у марту 1935. године. Јањић се жали да у деловима насеља у којима се врши интензивна градња не постоје ни регулациони ни нивелациони план, па се због тога не могу издавати уредне грађевинске дозволе нити вршити парцелација имања. Због тога је у овим деловима вароши у великој мери почела изградња објеката без дозволе, односно „дивље градње“, и стварање „јатаган махале“ што ће изазвати велике проблеме у развоју града. Јањић Градском поглаварству предлаже да се у складу са Грађевинским законом донесе одлука да се на просторима између Улице Војводе Степе, бедема и реке Мораве, целом комплексу између Лозничке реке, Мораве и Улице Хајдук Вељкове, целом комплексу између бедема и Расадице и другим наведеним местима забрани свака изградња у року од 2 године док се не изради нови регулациони план.⁶ Овај предлог упућен је Градском већу које га није прихватило, већ је донело одлуку да се за градњу на овим просторима издају привремене грађевинске дозволе.

Наведена одлука о издавању привремених грађевинских дозвола упућена је Краљевској управи Дринске бановине у Сарајеву, а она је по овом питању затражила стручно мишљење Министарства грађевина

[5] Међуопштински историјски архив Чачак (МИАЧ), Градско поглаварство (ГП), К-1а, Л-1.

[6] МИАЧ, ГП, К-7, Л-2.

у Београду које је својим актом од 14. 9. 1935. године одговорило управи Дринске бановине да Градско поглаварство треба да поступи по параграфима 3 и 7 Грађевинског закона, односно да приступи изради новог регулационог плана уколико се стари не може „саобразити“ грађевинском закону. У допису се наводи и да се привремене грађевинске дозволе не могу издавати, а Поглаварству се препоручује да прихвати предлог градског инжењера.⁷

По одредбама Грађевинског закона из 1931. године предвиђено је да сви градови и варошице по параграфу 1 морају имати своје уређајне основе, односно Регулациони план, Уредбу о његовом извођењу и Грађевински правилник. Да би се омогућила ефикасна израда Министарство грађевина је 1935. године упутило допис Министарству финансија да својим катастарским управама нареди да припреме катастарске планове насеља које ће служити као подлоге за израду регулационих планова. По једном допису упућеном Градском поглаварству у Чачку овај посао треба да се уради у споразуму са управом Дринске бановине у Сарајеву и општинским управама. Трошкове израде катастарских планова финансирало је Министарство финансија, а градови и општине су тај посао отплаћивале у годишњим ратама из свог Регулационог фонда.

По параграфу 16 овог Закона градови и општине су били дужни да за спровођење регулације оснују Регулациони фонд, који је основан и у Чачку 1934. године. Средства су прикупљана из буџета града, прихода од парцелације, а један део и од продаје општинских добара.

Из расположиве документације сазнајемо да је највећи број општина и градова избежавало да изради регулациони план по закону. Разлози за то су бројни (најчешће финансијске

[7] Исто.

и техничке природе, недостатак кадрова и несхватање значаја плана). Слична ситуација је била и у Чачку, посебно тридесетих година XX века, када је почела интензивна изградња насеља, па су решења најчешће тражена у допунама и изменама старог Регулационог плана из 1893. године.

Тада је, за потребе изградње нове основне школе у јужном делу града, инжењер Исидор Јањић у Техничком одељењу Градског поглаварства у Чачку 1936. године урадио допуну старог Регулационог плана (сл. 6).⁸ Изради допуне приступило се и зато што још нису постојали услови за израду новог, пошто Министарство финансија (одељење за катастар) није обезбедило нове катастарске основе (општина због високе цене премера није могла да прибави потребна финансијска средства). Други разлог због кога се приступило допуни јесте то што је због обимног посла на нови план морало дуго да се чека. Овом допуном био је обухваћен простор јужног дела града између улица Адмирала Гепрата, Обилићеве, Краљице Марије и Булевара ослобођења са попречним улицама (Бирчаниновом и Страхињића Бана).

План је усвојило Градско веће на својој седници 14. априла 1936. године, а затим је Градско поглаварство упутило план Краљевској Банској управи у Сарајеву на сагласност која је затражила стручно мишљење Министарства грађевина у Београду својим дописом од 29. маја исте године (сл. 2). Министарство грађевина је својим актом од 18. јуна 1936. године под ознаком *Хијно* обавестило Краљевску банску управу у Сарајеву да се овако предложена допуна старог Регулационог плана града Чачка не може одобрити, већ би Градско поглаварство требало да стари план прилагоди ставу 2, параграф 7, Грађевинског закона (сл. 3). Пошто за Чачак постоји израђен Катастарски план, потребно

је да се на њему учртају стара одобрена регулација и пројектована нова. На овај начин би се добио један јединствени регулациони план у коме би било обухваћено цело подручје града у складу са одредбама Грађевинског закона.⁹ У акту се наводи да се сама школа може подићи на планираној локацији, али би требало водити рачуна о њеном повлачењу до будуће регулационе линије.

Други пример да се стари Регулациони план прилагођавао новим потребама представља његова измена на делу простора око Мале пијаце крајем 1936. године да би се створили плански услови за изградњу Градске тржнице. Измену плана одобрило је Градско веће на својој седници одржаној 27. децембра 1936. године, а затим је Градско поглаварство доставило наведени предлог Краљевској банској управи Дринске бановине у Сарајеву са молбом за мишљење и давање одобрења. Краљевска банска управа је предмет са изменом Регулационог плана за подизање тржнице упутила Архитектонском одељењу Министарства грађевина у Београду са молбом за надлежност (сл. 4). Банска управа је уз овај предлог Министарству послала и мишљење у коме стоји да ће та пијаца за будућност бити премалена ако се на њој израде пројектовани дућани, пошто у њу већ сада улази шест улица.

Министарство грађевина својим актом од 29. 3 1937. године шаље Краљевској банској управи у Сарајеву мишљење да се наведена измена Регулационог плана града Чачка не може одобрити јер није усклађена са ставом 2 параграфа 7 Грађевинског закона и да је потребно да постоји јединствен регулациони план којим би био обухваћен цео град.¹⁰

Међутим, Градско поглаварство не одустаје од своје намере да гради тржницу и поред негативног става Министарства

[8] МИАЧ, ГП, К-10, Л-1, Ф-III, г- 13/936.

[9] МИАЧ, ГП, К-10, Л-1, Ф-III, г- 21/936.

[10] Исто,

грађевина и Банске управе, па поново упућује молбу Краљевској банској управи за одобрење Регулационог плана 5. маја 1937. године уз образложење (сл. 5).

Поглаварство у образложењу наводи да катастарске основе за град Чачак још нису готове, да ће по извештају Катастра бити завршене тек половином маја следеће године и да ће тек тада приступити изради новог регулационог града Чачка у којем ће бити предвиђена и изградња тржнице. Поглаварство у овом образложењу оспорава примедбе Банске управе у Сарајеву у вези са саобраћајним решењем и функцијом тржнице наводећи бројне оправдане разлоге.¹¹

Банска управа је 13. маја 1937. године поново упутила молбу Градског поглавара Архитектонским одељењу Министарства грађевина у Београду. На наведеном предмету је приложена и молба Министарству грађевине народног посланика из Чачка, инжењера Светолика Станковића, у којој стоји: „*Молим њојшодина Министра да се њрема њредњој изјасни и дозволи зидање ових касайских дућана и њтржнице, а њлан рејулације је у раду и он ће се у њему овако унеѡи*“.¹² (сл. 7)

После обновљеног захтева Градског поглаварства и интервенције народног посланика Светолика Станковића, Министарство грађевина је попустило и Краљевској банској управи у Сарајеву већ следећег дана хитно упутило нови допис са позитивним мишљењем. У њему се тражи да Управа Дринске бановине извести Градско поглаварство у Чачку да Министарство грађевина, с обзиром на накнадно образложење поглаварства бр. 8738/37, нема ништа против изградње тржнице на Малој пијаци у Чачку, али да се у програму регулације за израду и усаглашавање регулационог плана предвиди боља веза између ње и улица Скадарске и Кнез

Михаилове (сл. 7). У акту се такође препоручује да Градско поглаварство у Чачку више не врши више никакве измене, јер се оне не могу одобрити по параграфу 12 Грађевинског закона, зато што Регулациони план Чачка још није усклађен са одредбама Грађевинског закона.¹³

После овог дописа Краљевска банска управа у Сарајеву је јуна 1937. године доставила Градском поглаварству у Чачку допис са позитивним мишљењем и сагласношћу Министарства грађевина за измену Регулационог плана града Чачка ради подизања тржнице на Малој пијаци. Тако је овај проблем око измене Регулационог плана без усклађивања са Грађевинским законом био решен.

Поред наведене допуне и измене старог Регулационог плана у периоду између два рата израђен је 1934. године и план за руско насеље на Алвациници.¹⁴ Изградњу овог насеља требало је да финансира *Међународни Нансенов офис Друштва народа* из Женеве. Градско веће је формирало стручни одбор на чији је предлог је 7. јуна 1934. године донета одлука да се један део општинског имања на Алвациници у површини од 78.992,50 m² уступи за изградњу насеља по ниској цени.¹⁵

Урбанистички план за руско насеље је урадио овлашћени грађевински инжењер Сергије Попов у јуну 1934. године. (сл. 8)¹⁶

По свом карактеру и он се може сматрати допуном плана, иако је по начину израде детаљни, јер су у њему дефинисане парцеле и габарити планираних стамбених објеката. Суд Општине чачанске је одлуку Градског већа одмах по усвајању доставио Државном савету на одобрење, а савет је 12.

[13] Исто,

[14] МИАЧ, ГП, К-2, Ф-II, Л-23, г- 583/35.

[15] МИАЧ, ГП, К-2, Ф-II, Л-23, г- 583/1.

[16] Сергије Попов је грађевински инжењер који је избегао из Русије после револуције и настанио се у Чачку. Попов је имао регистрован биро за пројектовање и урадио је велики број пројеката за стамбене, јавне, црквене и индустријске објекте у Чачку.

[11] Исто, ГП, К-15, Ф-II, Л-13, г- 1/937.

[12] Исто, ГП, К-15, Ф-II, Л-13, г- 11/936.

септембра исте године дао сагласност на ову одлуку.¹⁷ Међутим, уследиле су примедбе из Управе Дринске бановине у Сарајеву, па је предмет враћан на допуну Градском већу које је морало поново да донесе исправљену одлуку 18. фебруара 1935. године. Нажалост, до изградње овог насеља није дошло због проблема насталих између инвеститора из Женеве и Управе Дринске бановине у Сарајеву.¹⁸

У периоду између два рата било је више покушаја да се уради нови регулациони план Чачка, али је његова израда одлагана и одуговлачена због геодетских подлога, недостатка средстава, проширења насеља и одбијања Љубића да се један његов део прикључи подручју града.

Посебно је опструкција Љубићке општине да се део тог насеља уз мост припоји Чачку омело израду плана. Део Љубића уз реку Мораву и град Чачак са индустријским погонима, вагом и железничком станицом представљали су органску целину и простор за ширење града са друге стране реке, па је и његово припајање било неопходно за израду плана. Зато је Градско веће на својој седници од 26. 1. 1936. године донело одлуку да се део Љубића уз мост у површини од 253,19 хектара припоји Чачку. На ову одлуку је Управа Дринске бановине у Сарајеву 24. фебруара 1936. године дала позитивно мишљење и написан је указ Министра унутрашњих послова о припајању у марту исте године. Нажалост, до припајања овог дела Љубића тада није дошло јер је указ, због интервенције народног посланика Војка Чвркића, повучен.¹⁹

Велики проблем у изради регулационих планова представљао је и недостатак квалитетних геодетских подлога или тзв. катастарских планова. Израда ових планова

била је по грађевинском закону у надлежности Министарства финансија, односно њихових одељења за катастар и државна добра. Посао премера, израде и издавања катастарских планова за градове и општине финансијало је Министарство финансија, а градови и општине су те трошкове отплаћивали у годишњим ратама из буџета општине, а посебно из Регулационог фонда. Из једног акта упућеног Градском поглаварству у Чачку од стране техничког референта инж. Исидора Јањића (23. 3. 1935) сазнајемо да ситуациони и катастарски планови за град Чачак још нису добијени од Министарства финансија због високе цене коју Поглаварство није могло да плати.

У Чачку је, у складу са Грађевинским законом из 1934. године, основан Регулациони фонд из којег је новац првенствено трошен за набавку катастарских планова, израду регулационих планова и израду правилника о извођењу регулационог плана. Тек касније, када се Министарству финансија отплате катастарски планови, новац се може користити и за друге потребе, као што су експропријације ради просецања улица, јавни конкурси за решење урбанистичких проблема и набавку инструмената.²⁰

Из једног акта Краљевске банске управе у Сарајеву упућеног Градском поглаварству у Чачку 12. августа 1935. године сазнајемо да је по извештају Одељења катастра и државних добара Катастарски план града Чачка израђен, али да га Поглаварство није добило, јер неће да плати цену одређену за овај план. Управа Дринске бановине у овом акту наводи да Чачак, пошто већ има катастарски план, мора на њему да учрпа одобрене регулације и пројектовати нове како би се прилагодио грађевинском закону. Такође се наводи да је рок за тај посао прошао, а да регулациони план у складу са законом још није израђен. У

[17] Исто,

[18] МИАЧ, ГП, К-2, б.б..

[19] МИАЧ, ГП, К-46, г-3448.

[20] МИАЧ, ГП, К-12, л-67, г-84.

акту се још наводи и то да Општина чачанска мора да нађе средства за откуп катастарских планова од Министарства финансија, а ако нема довољно средстава да то уради на отплату у годишњим ратама из свога буџета.

Из дописа који је у децембру 1935. године инжењер Јањић упутио Градском поглаварству, видимо да је по распису Краљевске банске управе у Сарајеву од 17. јула исте године препоручено да катастарске управе излазе у сусрет општинама у погледу давања копија катастарских планова за израду и допуњавање регулационих планова уз отплату. Пошто се град Чачак проширио ван границе Регулационог плана из 1893. године, инжењер Јањић предлаже да се Одељење катастра и државних добара преко Финансијске дирекције у Сарајеву, односно Катастарске управе у Чачку, замоли да одобри издавање копија катастарских планова и копију смањеног катастарског плана целог подручја града у размери 1:2500. Јањић предлаже и да се трошкови око снимања и смањења планова распореде у десет годишњих рата које ће Одељењу за катастар и премер уплаћивати Поглаварство града Чачка из средстава буџета.²¹

Овај предлог разматрало је Градско веће 29. децембра 1935. године и донело одлуку да се он усвоји и да се у буџету за идућу годину предвиде средства потребна за ту рату, а тако и за наредни период, као и да се за наредну годину унесе позиција за уређење града Чачка и израду ситуационих планова.

Међутим, проблеми око обезбеђења катастарских и ситуационих планова наставили су се све до половине 1937. године.²² Тако из једног дописа упућеног Бановинској управи у Сарајеву од стране Градског поглаварства у Чачку 31. марта 1937. године сазнајемо да је Поглаварство предузело све мере и да ће

Генерални ситуациони план за варош Чачак бити готов 15. маја. Катастарски и ситуациони планови су били први и основни услов и полазна основа да би се могла започети израда новог регулационог плана.

Геодетске подлоге су коначно, после дугог чекања и великих проблема, биле набављене и озбиљне активности на припреми и почетку израде новог регулационог плана су могле да почну. Из дописа који је Градско поглаварство града Чачка упутило Градском већу 31. 7. 1937. године сазнајемо да је општина набавила катастарске планове за израду регулационог плана Чачка и задужила Техничко одељење да заједно са Грађевинским одбором изради програм за регулацију града (сл. 10). Програм је урађен, а по завршетку је упућен Градском већу на сагласност. Веће је на својој седници од 31. јула исте године формирало Комисију за оцену програма и давање мишљења.

Изгледа да су се посао око усвајања програма, као и друге активности око израде плана развукли, а крајњи рок за израду и доношење плана по закону се приближавао, па се Градска општина у Чачку придружила захтеву Савеза градова Краљевине Југославије да се он продужи. У допису који је председник градске општине у Чачку Радомир Солујић потписао, а шеф техничког одељења инжењер Исидор Јањић подржао (новембар 1937. године), стоји да се Градско поглаварство и Општина чачанска придружује захтеву за продужење рока за израду регулационог плана: „*Није мојуће до децембра 1938. године издејсївовайи одобрење нової реулационої йлана, шїм йре шїю још нису сїремљени йроїрами за конкурс и није вероваїно да ће ойшїина имаїи средсїва за йо.*”²³ Вероватно је удовољено овом захтеву Савеза градова Југославије да се рок за израду продужи од 16. децембра 1938. до 16. децембра 1940. године, јер су управо у том периоду настављене даље активности на изради плана.

[21] Исто,

[22] МИАЧ, ГП, К-15, ф-1, г-127/37.

[23] МИАЧ, ГП, К-19, л-3, ф-VII, г-165.

И само финансирање израде плана било претешко, па је Градска општина морала да се задужи за његову израду. То видимо и из записника са седнице Градског већа од 9. новембра 1939. године на коме је донета одлука да се за израду регулационог плана општина задужи код Државне хипотекарне банке за суму од 350.000,00 динара.²⁴

На овај начин је само део проблема у вези са израдом регулационог плана био решен, тако да општина и Градско поглаварство нису могли у складу са законом да распишу конкурс за израду идејне скице регулационог плана, већ су се определили да за тај посао ангажују архитекту Душана Миросављевића из Београда, саветника у Министарству грађевина. По усменом договору са г. Миросављевићем око његовог ангажовања Градско поглаварство у Чачку је 23. 3. 1940. године упутило допис Министру грађевина да одобри ангажовање архитекте Миросављевића на изради Регулационог плана Чачка. У допису се наводи да Поглаварство намерава да одмах започне израду својих уређајних основа у складу са Грађевинским законом, а да би оне биле што пре урађене и усвојене, оно мора одустати од расписивања конкурса за израду идејне скице за регулациони план (сл. 11). Поглаварство намерава да за израду плана и уређајних основа ангажује хонорарно архитекту Душана Миросављевића, саветника Министарства Грађевина, па моли министра да донесе решење о његовом ангажовању. У допису се наводи да ће „*г. Миросављевић давати сва потребна упућивања са скицама и нацртима за израду регулационог плана и осталих уређајних основа за град Чачак*“. Накнаде и путне трошкове Поглаварство ће исплаћивати по Уредби о накнади трошкова, а рад на изради скица регулације и уређајних основа из новчаних средстава намењени за ове сврхе.²⁵

Одлуком министра грађевине од 11. априла 1940. године архитекти Душану Миросављевићу је одобрено ангажовање на изради Регулационог плана Чачка (сл. 9). Да би се обезбедила средства за Миросављевићево ангажовање Градско веће је на својој седници одржаној 28. новембра 1940. године донело одлуку да му се исплати 16.000,00 динара из Регулационог фонда и то 10.000,00 за израду идејне скице и 6.000,00 за стручни и теренски рад и издатке на изради уредбе о извршењу регулације града Чачка, без путних трошкова.²⁶

Из преписке Поглаварства и председника општине г. Васића сазнајемо да је Миросављевић долазио у Чачак и узео потребне податке за израду наведеног плана, а онда су његове активности на овом послу из неких разлога одлагане. Да би наставио започети посао на изради плана и убрзао његову израду председник општине је морао више пута да интервенише код Миросављевића писмима, дописима и телеграмима. Из сачуване грађе сазнајемо да је посао на изради плана од стране Миросављевића крајем 1940. и почетком 1941. године скоро сасвим стао. Председник општине Васић у једном свом допису Миросављевићу 10. новембра 1940. године каже: „*Одавно ћочесмо са радом на изради регулационог плана за град Чачак, ња се једно време нешто и урадило, а сада сасвим престаало*.“ Васић у допису пита Миросављевића докле је стигао са израдом плана (сл. 129). У другом писму од 30. децембра 1940. године председник каже Миросављевићу: „*Одавно се не јављаше, да бих знао шта све треба предузети за даљи рад нашег Генералног плана*.“²⁷

У свом телеграму од 3. јануара 1941. године Миросављевић каже да ће због болести у породици доћи после празника, а у телеграму од 14. фебруара да долази у суботу.

[24] МИАЧ, ГП, К-38, ф-В, р-436/935.

[25] МИАЧ, ГП, К-47, л-17.

[26] МИАЧ, ГП, К-40, л-138, бр. 3/241.

[27] МИАЧ, ГП, К-47, л-17, бр. 7.

Даљи рад на изради Регулационог плана спречило је избијање рата, тако да је он остао недовршен. То видимо из једног акта упућеног од привремених власти у Чачку инжењеру Станиславу Јоксимовићу, комесару у Министру грађевинарства 18. јуна 1941. Године. (сл. 13) У наведеном допису стоји да је г. Миросављевићу одлуком министра грађевина дозвољено да се ангажује на изради Регулационог плана града Чачка и потребних уређајних основа. Господин Миросављевић је долазио у Чачак ради узимања потребних података, али су касније наступиле ратне прилике које су омеле даљи рад. У допису се наводи да због тога што Чачак нема регулациони план грађани нису у могућности да граде било који објекат. Зато се министар моли да пошаље Миросављевића у Чачак да заврши започети посао, јер од тога зависи даљи напредак града.

Због избијања рата даљи рад је прекинут, а покушај да Чачак између два рата добије нови регулациони план је пропао.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Необјављена архивска грађа :

1. Међуопштински историјски архив Чачак (МИАЧ), фонд: Општина чачанска (1839-1934)
2. МИАЧ, фонд: Градско поглаварство (1934-1944)
3. Завод за урбанизам *Урбанипројект* Чачак, Генерални урбанистички план Чачка до 2005. године, Чачак, 1978.

Штампа:

1. *Српске новине*, Београд, 5. јуни 1888.

Литература:

1. Радовановић Милош, „Чачак на регулационом плану из 1883. године”, *Зборник радова народног музеја XXII* (Чачак, 1993).
2. Давидовић Горан, Павловић Лела, *Историја Чачка. Хронологија од праисторије до 2000. године* (Чачак ; Међуопштински историјски архив Чачак, 2009)
3. Луковић Бошко, „Урбанистички планови Чачка и околине од 1883-1993. године”, *Вишевековна историја Чачка и околине* (Удружење Чачана у Београду : Београд, 1995)

AMENDMENTS OF THE URBAN REGULATION PLAN OF ČAČAK AND EFFORTS FOR THE REALIZATION OF A NEW PLAN BETWEEN TWO WORLD WARS

During the period between the two world wars the City of Čačak, in spite of its significant development, did not manage to provide a new urban regulation plan. The reasons were multiple, both objective and subjective.

In the first years following the war, in 1920s, there were no real conditions for the realization of such a plan, due to the lack of resources, staff and surveying plans, as well as to insufficient understanding of its importance.

In the second part of the 1930s, certain activities were taken in that direction, but that was not sufficient for the realization of this important job.

Besides the law binding the city and municipality administration to do so, the Ministry of Construction, Administration of Banovina in Sarajevo and Technical Division of the City Government in Čačak also supported that idea. A special support to the realization of the plan was given by the Municipality Engineer, Isidor Janjić, who was later also head of the Technical Division. In one of his letters sent to the City Government of Čačak in 1935, having in mind the lack of plan and widespread unplanned *wild construction*, he asked for total interruption of con-

struction in certain parts of the city during the period of two years until the realization of a new regulation plan. Janjić's suggestion was accepted by the Administration of Banovina in Sarajevo and Ministry of Construction, but not by the City Council in Čačak asking for the construction to be regulated by provisional construction permits, which was against the law. That is why the most urgent urban problems were solved by provisional decisions and compromises in form of amendments of the old regulation plan from 1893. For the needs of the construction of a new school and arrangement of the south part of the city, the plan was amended in 1936, and then again in 1937 for the needs of the construction of the city market.

More serious activities concerning the drafting of the new regulation plan of the City of Čačak started as late as in 1930s and before the war. At that time, an architect from Belgrade, Dušan Mirosavljević, was also engaged to draft the plan, but the outbreak of the war in 1941 stopped further activities and prevented the realization of the plan.

Miloš Radovanović, Ph.D.

Les changements et compléments du plan régulateur de Cacak et la tentative d'élaboration d'un nouveau plan dans la période d'entre-deux-guerres

Pendant la période d'entre-deux-guerres, la ville de Cacak, mis à part son développement important, ne réussit pas à faire un nouveau plan régulateur. Il y eut beaucoup de raisons pour cela, de nature objective et subjective.

Dans la première période après la guerre, dans les années vingt, pour son élaboration, il n'y eut réellement pas assez de moyens, autant de raisons matérielles, de manque de cadres et de supports géodésiques, que de causes liées à une compréhension insuffisante à l'égard de son importance.

Dans la deuxième partie des années trente, il y eut certaines activités en cette direction, mais elles furent insuffisantes, pour que ce travail considérable se réalise.

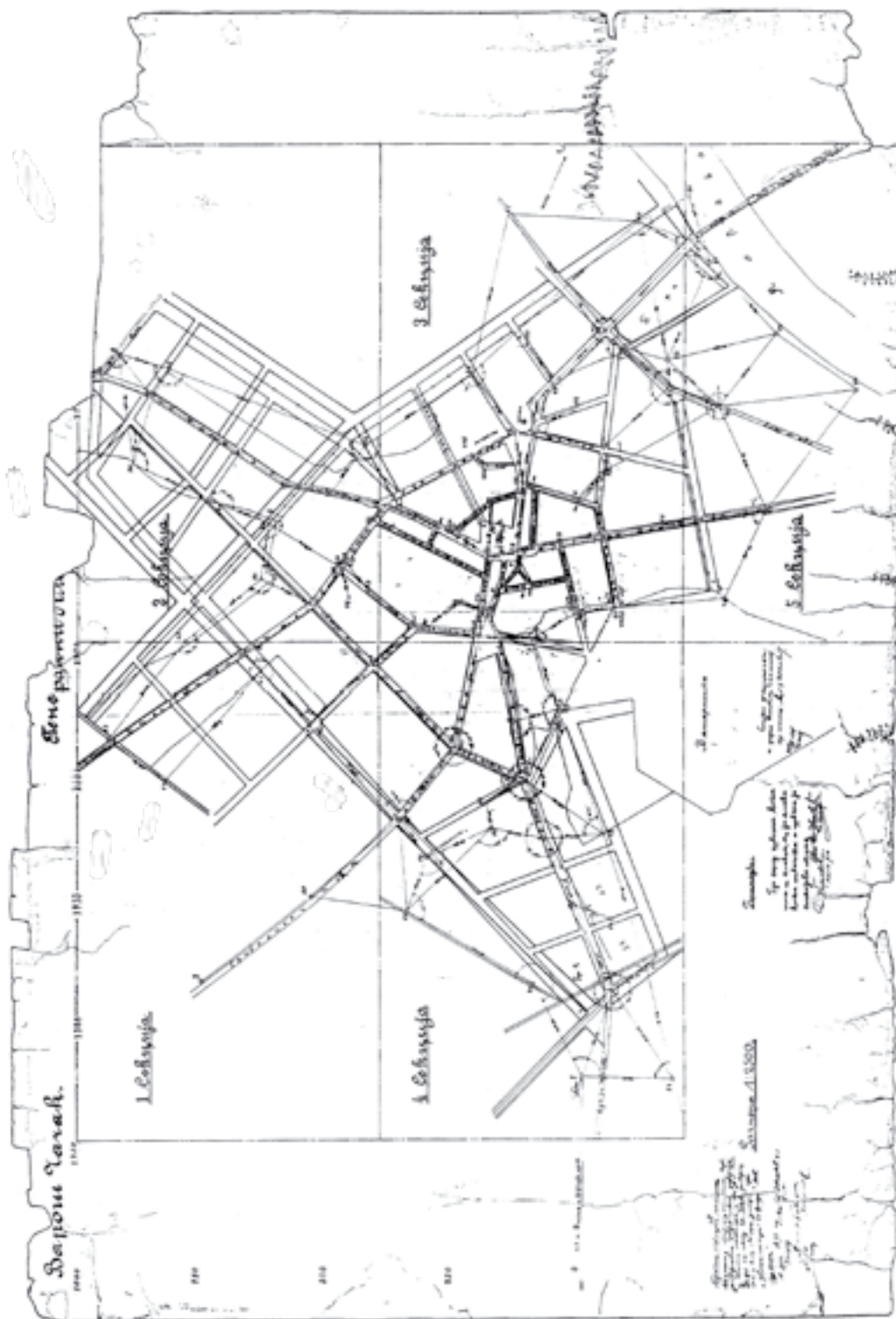
En dehors des lois qui obligent les administrations communales et municipales de l'effectuer, le Ministère de la Construction, l'Administration centrale à Sarajevo et la Section technique de l'Administration municipale à Cacak s'engagèrent également. Pour l'élaboration du plan, l'ingénieur de la ville Isidor Janjic, plus tard Chef de la Section technique, s'engagea particulièrement. Il demanda dans une de ses lettres qu'il adressa à l'Administration municipale à Cacak en 1935, qu'en raison de manque de plan et de forte *construction illégale* imprévue, qui devint de plus en plus intense dans certaines parties

de la ville, d'interrompre toute construction pendant une période de deux ans, jusqu'à ce qu'on élabore un nouveau plan régulateur. La proposition de Janjic fut acceptée par l'Administration centrale à Sarajevo et par le Ministère de la Construction, mais pas par le Conseil municipal à Cacak, qui exigea que la construction soit résolue par des permis de construire provisoires, ce qui est contrairement à la loi. C'est pourquoi, on chercha une solution pour les problèmes urbanistiques les plus urgents dans les décrets et les compromis provisoires sous forme de modifications et de compléments de l'ancien plan régulateur de l'année 1893. Pour les besoins de la construction de l'école d'enseignement primaire à la quatrième, ainsi que pour l'aménagement du sud de la ville, une annexe au plan fut effectué en 1936, tandis que pour la construction du marché local en 1937. on effectua aussi une modification du plan.

Des activités plus sérieuses pour l'élaboration du nouveau Plan régulateur de Cacak commencèrent juste à la fin des années trente et

au-devant de la guerre. Pour l'exécution du plan, on engagea alors également l'architecte Dusan Miroslavljevic de Belgrade, mais le déclenchement de la guerre en 1941 arrêta toutes les activités suivantes et empêcha son élaboration.

Milos RADOVANOVIC, DR

Сл. 1. Којија Реулационој йлана Чачка из 1893. йодине. Којију је йо орийналу урадио арх. Милош Радовановић 1991. йодине (орийнални йлан се чува у Заводу за урбанизам и йројектовање Урбаниројектй у Чачку)

Сл. 2. Допис Краљевској Банској ујрави у Сарајеву од одлуци Градској већи о дојуну Реулационој њлана Чачка (МИАЧ, ГП. К-10, л-46, ф-III, бр. 22)

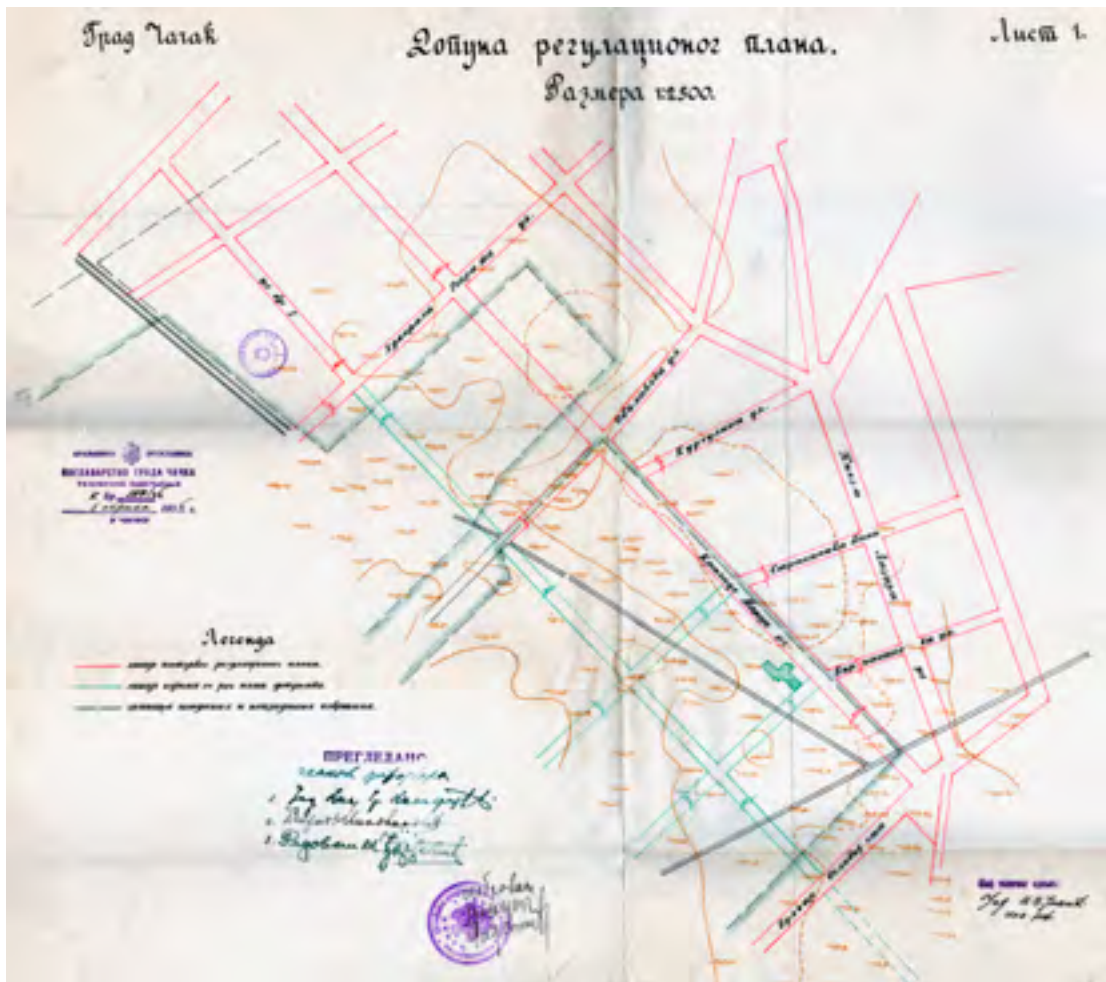
Сл. 3. Акѝ Министарсѝва грађевина да се ѝредложена дојуна Реулационој њлана не може ѝрхвайѝиѝи (МИАЧ, ГП. К-10, л-46, ф-III, бр. 21)

Сл. 4. Акѝ Бановинске ујраве у Сарајеву уѝућен Министарсѝве грађевина за давање мишљења за измену Реулационој њлана Чачка (МИАЧ, ГП. К-10, л-1, ф-III, б.б.)

Сл. 5. Одговор Градској ѝолаварсѝва у Чачку Ујраве дринске бановине у Сарајеву на ѝримедбе у вези са изменом Реулационој њлана збоѝ изѝрадње ѝржнице (МИАЧ, ГП. К-10, л-1, ф-III, бр. 1/936)

Сл. 6. План дојуне Реулационој йлана Чачка (МИАЧ, ГП. К-10, л-1, ф-III, бр.13/936)

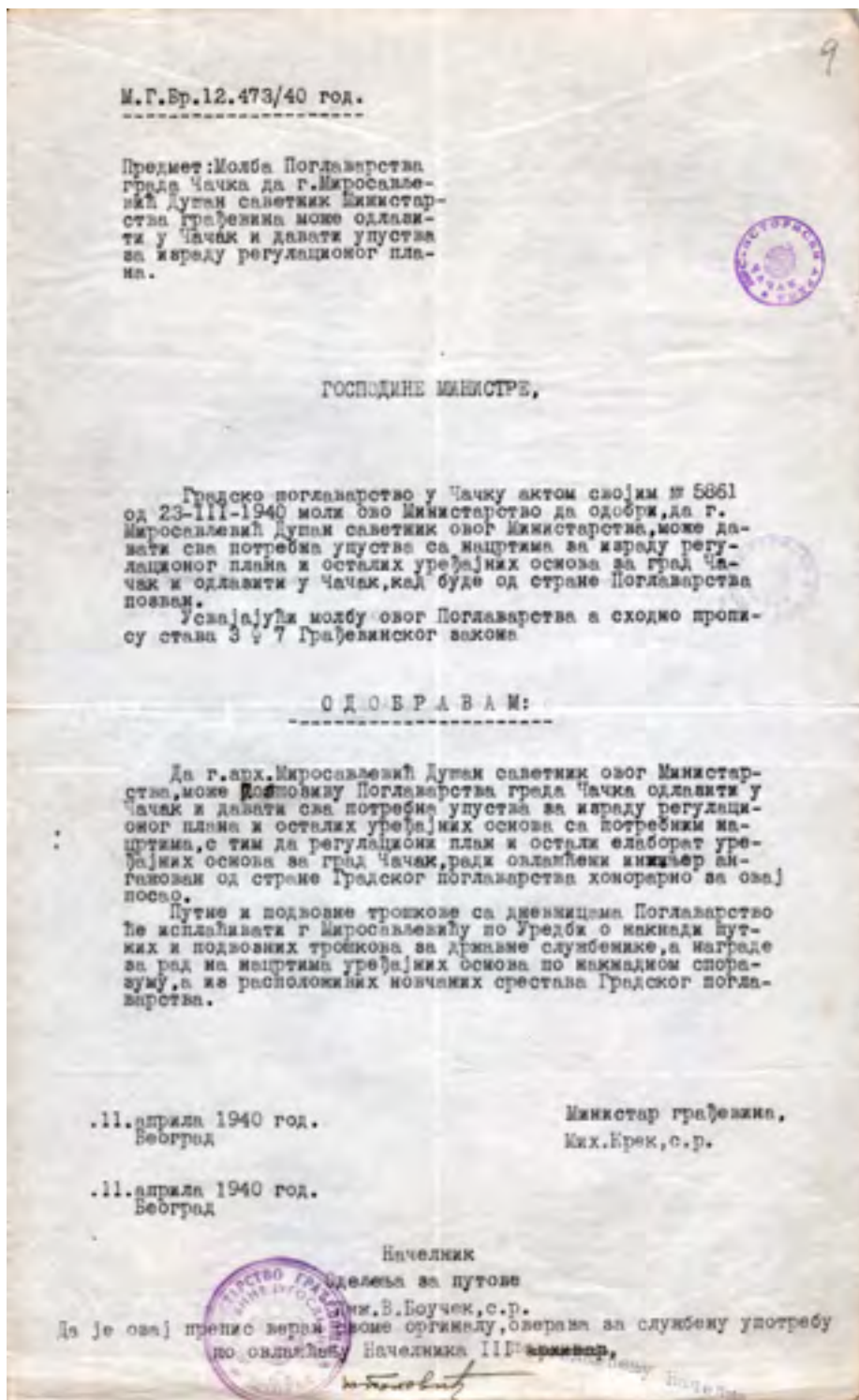

Сл. 7. Акт Министарства грађевина Банској управи у Сарајеву да се одобри изградња тржнице у Чачку по предложеној измени Регулационог плана (МИАЧ, ГП. К-10, л-1, ф-III, бр. 21/936)

Сл. 8. План руској насеља на Алваџиници у Чачку (МИАЧ, ГП. К-2, ф-II, бр. 585)

Сл. 9. Одобрење Министра грађевина да арх. Душан Миросављевић може бити ангажован на изради Регулационог плана Чачка (МИАЧ, ГП, К-47, л-17, бр. 9)

Сл. 10. Одлука Градској већи о формирању одбора за израду пројекта за нови Рекулациони план Чачка (МИАЧ, ГП. К- 20, л-27, бр. 22)

Сл. 11. Донесено Министарства Минисјарства грађевина у вези израде Рекулационог плана Чачка (МИАЧ, ГП. К-47, л-17, бр. 14)

Сл. 12. Писмо Председника ојшћине адвоката Васића архиекћии Душану Миросављевићу 10. новембра 1940. године (МИАЧ, ГП, К-47, л-17, бр. 8)

Сл. 13. Писмо Комесару Минисјарства грађевина везано за насјавак израде Рекулационог плана Чачка од 18. јуна 1941. године (МИАЧ, ГП, К-47, л-17, бр. 2)